

Asesiad Risg

Newid Hinsawdd Gwent

Cyflwyniad

Mae arwyddion cryf bod hinsawdd Gwent eisoes yn newid gyda digwyddiadau tywydd difrifol, sy'n cael effaith gref, yn digwydd yn amlach. Mae'r digwyddiadau hyn eisoes yn effeithio ar ein trefi, ein ffyrdd, ein tir, cyfleustodau, busnesau lleol a gwasanaethau cyhoeddus. Mae newid hinsawdd yn dechrau effeithio ar ein bywydau pob dydd.

Diolch i'r Swyddfa Dywydd a Phwyllgor Newid Hinsawdd y DU, mae gennym syniad clir iawn ynghylch pa newidiadau yn yr hinsawdd sy'n debygol o ddigwydd yng Ngwent yn y degawdau nesaf. Bydd yr effeithiau yr ydym yn eu profi ar hyn o bryd yn dwysáu'n raddol. Bydd newidiadau eang yn digwydd, gan gynnwys gaeafau cynhesach a gwlypach; hafau poethach a sychach; ac amrywioldeb uchel mewn tywydd eithafol. Bydd hyn yn golygu mwy o amlygiad i beryglon sy'n gysylltiedig â'r tywydd: megis llifogydd, effaith tonnau gwres, difrod stormydd a thanau gwyllt.

Nod Aseiad Risg Newid Hinsawdd Gwent yw helpu gwneuthurwyr penderfyniadau ledled y rhanbarth i gynllunio ar gyfer yr effeithiau amrywiol y mae newid hinsawdd yn debygol o'u cael yn y degawdau nesaf.

Nid yw asesu risg hinsawdd yn ymwneud dim ond ag effeithiau un digwyddiad tywydd neu ymatebion i ddigwyddiadau brys, neu faterion unigol megis llifogydd. Mae ei ffocws ar y risgiau o effeithiau dro ar ôl tro wrth iddynt gynyddu dros amser; sut y bydd cyfuniadau o risgiau yn datblygu mewn ffyrdd unigryw mewn gwahanol leoliadau; deall sut y bydd gwahanol rannau o Went yn wydn i newid, ac eraill yn llai gwydn; a chanlyniadau tymor byr-canolig-hir newid yn yr hinsawdd ar gymunedau, trefweddau a thirweddau Gwent.

Mewnbwn gan arbenigwyr lleol

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwent sydd wedi comisiynu'r gwaith hwn, ac mae wedi'i ariannu gan Gyfoeth Naturiol Cymru.

Mae'r Asesiad wedi cynnwys mewnbwn gan arweinwyr awdurdodau lleol, rheolwyr yn y sector cyhoeddus ac arbenigwyr lleol eraill sy'n helpu i reoli ffyrdd, ysgolion, cefn gwlad, trefi, cynllunio ar gyfer argyfwng, tirweddau a chyfleustodau Gwent.

Maent wedi dod ynghyd â chynghorwyr sir, tref a chymuned, grwpiau sector gwirfoddol a chymunedol i greu darlun o risg hinsawdd ar gyfer pob ardal awdurdod lleol yng Ngwent: Blaenau Gwent, Caerffili, Sir Fynwy, Casnewydd a Thorfaen; ynghyd â golwg ranbarthol ehangach o faterion hollbwysig.

Cyfrannodd 46 o sefydliadau a dros 300 o bobl at weithdai, seminarau a digwyddiadau rhwng mis Hydref 2025 a mis Mawrth 2026. Maent wedi dechrau archwilio pa effeithiau sy'n debygol ac ymhle, archwilio atebion posibl ac edrych i'r dyfodol er mwyn dechrau cynllunio ar gyfer newid. Mae wedi bod yn waith tîm yn defnyddio arbenigedd lleol.

Mae'r ymgynghorwyr Netherwood Sustainable Futures, y Wellbeing Planner a Flourish wedi cynllunio a chyflawni'r broses hon ac wedi darparu dadansoddiad o'r materion allweddol i fynd i'r afael â nhw o ran risg hinsawdd.

Mae Adroddiad Technegol yn rhoi manylion am ddulliau, data ac allbynnau'r gwaith hwn. Gellir darllen hwn yn www.gwentpsb.org/cy

Mae'r adroddiad cryno hwn yn rhoi rhai o'r prif negeseuon o'r gwaith ar gyfer arweinwyr, rheolwyr, gwneuthurwyr penderfyniadau ac arweinwyr cymunedol.

climatedataportal.metoffice.gov.uk/pages/lacs

ukclimaterisk.org/wp-content/uploads/2021/06/CCRA-Evidence-Report-Wales-Summary-Final.pdf

Beth yw'r risgiau hinsawdd blaenoriaeth y mae angen i Gwent ganolbwyntio arnynt – wrth symud ymlaen?

Mae'r Asesiad Risg wedi helpu i nodi naw blaenoriaeth addasu i'r hinsawdd ar gyfer gwaith pellach. Dyma'r pethau y dylai cyrff cyhoeddus, partneriaid trydydd sector, cymunedol a phreifat fod yn canolbwyntio arnynt nawr i feithrin gwydnwch rhag yr hinsawdd ar gyfer y dyfodol. Gwnaed awgrymiadau gan yr ymgynghorwyr ynghylch y camau nesaf sydd eu hangen ar y materion hyn. Mae'r blaenoriaethau hyn yn alwad i weithredu. Bydd gweithio ar y cyd ar y materion hyn yn helpu i feithrin gwydnwch Gwent rhag yr hinsawdd.

Gwent Ôl-ddiwydiannol

Mae tirweddau ôl-ddiwydiannol Gwent yn debygol iawn o ddod yn fwy deinamig o ganlyniad i newid hinsawdd. Mae potensial cynyddol ar gyfer glawiad dwys dro ar ôl tro ynghyd â chyfnodau hir o wres eithafol a thanau gwyllt yn ansefydlogi tomennydd glo a gwastraff, gan 'actifadu' y tir halogedig; effeithio ar hen weithfeydd mwyngloddio; effeithio ar nodweddion tanddaearol a safleoedd tirlenwi hanesyddol; gyda thebygolrwydd cynyddol o ymsuddo; newid mewn lefelau dŵr daear a llygredd gwasgaredig. Mae'r newidiadau hyn yn debygol o achosi mwy o aflonyddwch.

Ffocws cychwynnol: Datblygu dull strategol o ymdrin â'r mater cymhleth hwn gan gynnwys deialog aml-asiantaeth a chynllunio senarios i gefnogi cymunedau yr effeithir arnynt.

Priffyrdd, Pontydd a Llwybrau

Mae'n debygol iawn y bydd rhwydwaith priffyrdd, pontydd a hawliau tramwy cyhoeddus Gwent yn dod dan straen oherwydd cyfuniadau amlach o law trwm, llifogydd, gwres eithafol, tanau gwyllt a symudiad tir. Mae hyn yn debygol o gynyddu cyflymder dirywiad rhwydweithiau ffyrdd a llwybrau sydd eisoes yn fregus, gan effeithio ar arwynebau, sylfeini ac argloddiau, gydag effeithiau rheolaidd rhannau o goed yn cywmpo oherwydd gwynt. Mae mwy o sgwrio pontydd a difrod malurion hefyd yn debygol o ganlyniad i lifogydd afonydd. Mae'n debygol y bydd aflonyddwch yn cynyddu oherwydd cau ffyrdd a phontydd.

Ffocws cychwynnol: Dadansoddiad Gwent gyfan o fregusrwydd ffyrdd, pontydd a llwybrau er mwyn dylanwadu ar gyllid y Llywodraeth a llywio cynllunio lleol.

Seilwaith wedi'i Gydleoli

Bydd angen i bartneriaid sector cyhoeddus a chymunedau gynllunio ar gyfer amllder, maint a chostau cynyddol aflonyddwch i seilwaith allweddol, yn enwedig mewn 'pwyntiau cyfyng', lle mae seilwaith dŵr, carthffosiaeth, trafndiaeth, cyfleustodau a draenio wedi'u cydleoli. Mae'n debygol y bydd perygl i seilwaith cyfleustodau oherwydd llifogydd, tirlithriadau, erydiad glannau, difrod mewn tywydd difrifol, symudiad tir a thanau gwyllt. Mae angen deall y gwendidau presennol yn well. Bydd cynnal cyfarwydd seilwaith hanesyddol megis Camlas Sir Fynwy ac Aberhonddu a chronfeydd dŵr yn dod yn fwyfwy pwysig yn y dyfodol.

Ffocws cychwynnol: Nodi gwendidau mewn mannau cyfyng y seilwaith ledled Gwent ac archwilio risgiau hinsawdd ar gyfer Camlas Sir Fynwy ac Aberhonddu.

Asedau Sector Cyhoeddus

Mae asedau sector cyhoeddus amrywiol Gwent yn cynnwys canolfannau hamdden, ysgolion, parciau, cartrefi gofal, ysbytai, tai, mynwentydd, parciau gwledig, ffermydd sirol yn ogystal ag adeiladau a thiroedd eraill. Bydd y rhain yn agored i wahanol gyfuniadau o risg yn deillio o law trwm, gwres eithafol, symudiad tir, mwy o lifogydd ac erydiad ac, i rai, tanau gwyllt. Bydd dirywiad asedau yn cyflymu trwy gyfuniadau o fwy o law trwm a chyfnodau poeth a sych estynedig.

Ffocws cychwynnol: Mae cynllunio ar gyfer effeithiau ar bortffolios eiddo ysgolion, safleoedd diwydiannol a busnesau ledled Gwent yn gam cyntaf pwysig.

Cymunedau Bregus

Mae'n debygol iawn y bydd aneddiadau amrywiol Gwent yn profi effeithiau cyfunol a chronnus digwyddiadau tywydd difrifol dro ar ôl tro ar gysur thermol, llety, bywoliaeth, mynediad at wasanaethau, mynediad at fwyd a thanwydd, caledi ariannol ac iechyd meddwl. Bydd pob cymuned yn profi hyn yn wahanol yn dibynnu ar amgylchiadau lleol, nodweddion tirwedd a'r pwysau presennol sydd arnynt. Bydd rhai cymunedau'n fwy gwydn nag eraill. Bydd angen cefnogaeth ar y rhai llai gwydn yn y tymor byr, canolig a'r hirdymor i ymdopi. Mae angen cynllunio ar gyfer galwadau ar wasanaethau gan y cymunedau hyn.

Ffocws cychwynnol: Byddai gwneud gwaith datblygu cynllunio addasu i'r hinsawdd ar lefel trefi ledled Gwent yn helpu cymunedau bregus sydd â risgiau cyfunol.

Busnesau Gwent

Bydd angen i fusnesau bach a chanolig yn nhrefi Gwent, yn ei pharciau busnes, ei hystadau diwydiannol, ei safleoedd twristiaeth a'i ffermydd weithredu mewn sefyllfa 'normal newydd' a achosir gan newid hinsawdd. Mae'n debygol yr effeithir fwyfwy ar fusnesau gan darfu ar drafnidiaeth, tarfu ar gyfleustodau, difrod i eiddo, problemau mynediad staff, cwsmeriaid a chyflenwyr, yn ogystal â chost yswiriant uwch. Bydd hyn yn golygu bod angen i'w gwaith cynllunio parhad busnes, dewis lleoliad a chadwyni cyflenwi ystyried risgiau dro ar ôl tro newid yn yr hinsawdd.

Ffocws cychwynnol: Bydd dadansoddiad manwl o leoliad a safle a chefnogaeth fusnes ehangach ar y mater hwn yn helpu busnesau Gwent i rag-gynllunio.

Rheoli Tanau Gwyllt

Mae cyfuniadau o amodau cynhesach, cyfnodau hirach o wres a newid tymhorol yn debygol o olygu y bydd ardaloedd mwy o 'danwydd' sychach 'ar gael' ar gyfer tanau gwyllt yn ardaloedd glaswelltir, coetir a mawndir ucheldir Gwent, ar ac yn agos at ddyddodion glo a thomennydd rwbwl glo. Caiff niferoedd, difrifoldeb a hyd cynyddol tanau gwyllt oblygiadau ar gyfer priddoedd, dŵr ac ansawdd aer Gwent yn ogystal â bod yn fygythiad uniongyrchol i fywyd.

Ffocws cychwynnol: Bydd mwy o waith i ddeall yr effeithiau posibl ar goetiroedd, cymunedau sy'n agos i ardaloedd tanau gwyllt posibl, cyfleustodau, ffyrdd a safleoedd busnes yn gam cyntaf pwysig.

Tirweddau wedi'u Newid

Mae'n debygol iawn yr effeithir ar amgylchedd naturiol, tirweddau a gwasanaethau ecosystem Gwent (dŵr glân, aer, pridd gweithredol a chynhyrchu bwyd) gan gyfuniadau mynych o law trwm, llifogydd, gwres eithafol, sychder a thanau gwyllt. Effeithir ar goetiroedd, nodweddion gwlyptir, morfeydd heli a thir fferm Gwent i gyd. Bydd angen rheoli llystyfiant, pridd a dŵr yn effeithiol i fynd i'r afael â'r risgiau hyn mewn tirwedd fwy 'deinamig' er mwyn 'sefydlogi' nodweddion tirwedd megis llethrau, tomennydd rwbwl ac arafu dyfroedd llifogydd; yn ogystal â sicrhau bod ffermdir yn parhau i fod yn gynhyrchiol wrth i'r hinsawdd newid.

Ffocws cychwynnol: Teimlir bod gwydnwch Gwastadeddau Gwent a chynefinoedd Dyffrynnoedd Wysg a Gwy yn hollbwysig, ynghyd â chefnogaeth ehangach i ffermwyr a thirfeddianwyr Gwent.

Arweinyddiaeth Hinsawdd

Mae arweinwyr sy'n gysylltiedig â'r gwaith hwn yng Ngwent wedi cydnabod nad yw risgiau hinsawdd yn cael eu 'hystyried' yn ddigonol fel rhan o weithgareddau a rhag-gynllunio eu sefydliadau. Mae eu staff sy'n ymwneud â'r asesiad hwn yn teimlo bod arweinyddiaeth effeithiol ar y mater yn hollbwysig; ac arweinyddiaeth wael yn storio risgiau ar gyfer y dyfodol. Teimlir bod gwneud risg hinsawdd yn rhan allweddol o wneud penderfyniadau yn hanfodol. Mae hyn yn golygu bod pawb yn ystyried sut y gallai newid hinsawdd effeithio ar yr hyn maent yn ei wneud - beth bynnag fo'u maes gwaith neu gyfrifoldeb. Mae hyn yn golygu:

- ➔ Sefydliadau unigol yn meddwl am yr hyn y gallai'r risgiau hinsawdd ei olygu iddynt hwy ar draws eu holl swyddogaethau - cynnal eu hasesiad risg eu hunain a chynllunio addasiad.
- ➔ Mae gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus rôl arweinyddiaeth hefyd – cynnull grwpiau arbenigol i ddatblygu tystiolaeth, atebion, deunyddiau cymorth a gweithdai i feithrin gallu i fynd i'r afael â'r naw risg blaenoriaeth.

Ffocws cychwynnol: Asesiadau risg hinsawdd a chynllunio gweithredu ar lefel sefydliad; rhaglen gweithgor arbenigol rhanbarthol ar risgiau blaenoriaeth.

Camau nesaf

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwent yn arwain mewn ymateb i'r Asesiad Risg Newid Hinsawdd o fis Ebrill 2026. Mae hwn yn cynnwys y sefydliadau canlynol:

Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan

Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent

Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili

Cyngor Sir Fynwy

Cyngor Dinas Casnewydd

Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen

Cyfoeth Naturiol Cymru

Gwasanaeth Tân ac Achub De Cymru

Cânt eu cefnogi gan bartneriaid eraill sy'n cynnwys:

Cymdeithas Mudiadau Gwirfoddol Gwent (GAVO)

Heddlu Gwent

Gwasanaeth Prawf Cenedlaethol

Comisiynydd Heddlu a Throseddau Gwent

Iechyd Cyhoeddus Cymru

Tai Cymunedol Tai Calon, yn cynrychioli Landlordiaid Cofrestredig a Chymdeithasol

Cynghrair Gwirfoddol Torfaen (TVA)

Prifysgol De Cymru

Gweinidogion Cymru

Neges allweddol o'r gwaith hwn yw y dylai pob sefydliad a chymuned ledled Gwent ystyried risg hinsawdd. Mae'r Asesiad Risg hwn yn gam hollbwysig er mwyn i Gwent ddechrau adeiladu ei gwydnwch rhag yr hinsawdd.

Mwy o wybodaeth

Mae Adroddiad Technegol Asesiad Risg Newid Hinsawdd Gwent; ffeiliau PDF o gyflwyniadau PowerPoint a ddefnyddiwyd yn y gwaith; a Chronfa Ddata Asesiad Risg Newid Hinsawdd Gwent i gyd ar gael ar wefan y BGC www.gwentpsb.org/cy i gefnogi cynllunio addasu i'r hinsawdd ar draws y rhanbarth.

Mae'r ASNHG wedi cael cefnogaeth gan:

Dafydd Thomas (Wellbeing Planner)

Kirsty Wild (Flourish)

